

ROB DE GRAAF
MET JORAN AAN ZEE

Personages

De moeder

Joran

Natalee

DE MOEDER

Licht

Een overvloed aan licht, dat doet pijn

Teveel wit licht

Overal licht en nergens een schaduw

Geen plek om te verdwijnen

Het licht van de voortduring, het licht van de uitputting, van de alles doordringende vermoeidheid

Het meedogenloze licht

Licht dat van de nacht een dag maakt

Werklicht

Licht van de illusieeloosheid, licht dat niets verborgen laat

Alles dat we aan het oog onttrokken zouden willen houden wordt zichtbaar in dit licht

JORAN

Hier is het geweest

Hier is zij begonnen

Zij keek mij zo aan, toen moest ik wel – ja, toch?

Achteraf heb ik haar dat wel kwalijk genomen, dat kijken

Zij weet heel goed waar mijn zwakke plekken zitten en daar heeft ze gebruik van gemaakt

En toch – toch was het lachen

Het was – hoe moet ik dat zeggen – praktische levensles

Hoe ver kun je gaan – en als je dan toch nog iets verder gaat, wat gebeurt er dan?

Lachen – lachen met haar, lachen om haar, lachen zonder haar

Als ze nu eens hier terug kwam...-

Dat zou ook grappig zijn – konden we het er nog eens over hebben, konden we weer opnieuw beginnen

Maar dat kan niet, dat weet ik heel goed

Soms is het enkele reis en geen retour

Ze is hier niet en ze zal ook echt niet meer komen

Ik noem nog één keer je naam, Natalee

Natalee – voordat ik 'm alweer vergeten ben

NATALEE

Dus hier was het

Hier hadden we die afspraak

Hier zijn we elkaar tegen gekomen, hij en ik

En hier zouden we elkaar weer...-

Als het kon...-

Ik zou het zo weer doen, want hij heeft mij iets gegeven, hij heeft iets voor me gedaan...-
Maar – nee, hij is er niet en ik ben hier zeker niet

Ik...-

Goed woord is dat eigenlijk, hè?

Zit zoveel in – zit alles in, als je een beetje nadenkt

Ik ben er altijd vroeg bij geweest

Toen ik nog maar zes of zeven jaar oud was kon ik al alles lezen en alles begrijpen

Ervaren had ik nog bijna niets, maar ik wist genoeg om de wereld te verachten

Verachting, dat voelt altijd lekker

Het staat me nog heel nauwkeurig bij - ik moest eens gaan logeren bij een verre tante die in een huis voor bejaarde kunstenaars woonde, ergens in een bosrijke omgeving

En daar vond ik, in de vensterbank, tussen de cacteeën in hun geglazuurde potten, een dik Duits boek – dat was de eerste keer dat ik het werk van Friedrich tegen kwam

Wijsbegeerte was dat – dat ging over hoe de wereld is, maar dan heel praktisch – vond ik mooi

Moeiteloos las ik die Gotische letters – en meteen wist ik dat ik niet de eerste was die scherp over alles had nagedacht

Friedrich had het allemaal al bedacht

Wat ik wist, dat wist hij ook en hij kon het onder woorden brengen

Dat je er altijd vanuit moet gaan dat jij de sterkste en de beste bent

Dat wie daaraan twijfelt, dat wie de zwakte toegeeft alle recht op een zelfstandig bestaan verliest

Dat hiërarchieën niet voor niets bestaan en dat het alleen helemaal bovenaan zo'n hiërarchie is uit te houden voor wie verstand heeft, en gevoel

Dat de hemel leeg is en dat wij zelf onze hoogste rechter zijn

En de bron van dat recht heet kracht

Alles is leeg en om die leegte kun je lachen

Friedrich Nietzsche

Friedrich had dat allemaal honderd jaar geleden al bedacht

Hij was de bevestiging die ik nodig had, door hem wist ik zeker dat ik gelijk had

Ik zat daar, in Laren, tussen die oude pianisten en coloristen, de douairières van de kunst, met hun glimlachjes en hun broze zekerheden

Ik moest dulden hoe die naar oud eten ruikende tante van me haar bloedarme lippen op mijn voorhoofd liet rusten

Meegemaakt had ik nog steeds niets – ik bleef een kind dat van anderen afhankelijk was

Maar over de plaats die ik ooit in zou nemen was ik zeker

Die plaats zou een hoge zijn, verheven boven het willoze gewoel van de massa

En daar, hoog, zou ik alles zien en alles weten

En met alles zou ik spelen, tot het me verveelde – en het speelgoed dat ik niet meer wilde zou ik met achteloos plezier kapot maken

Friedrich gaf me in alles gelijk

Wacht...-

Ze kijkt naar me...-

Volgens mij gaat ze nu praten

Heb jij geen zwembroek, of zo?

Of denk je soms...-

Denk je echt dat ik daar graag naar kijk? Naar dat teken van hulpeloosheid? Naar dat zinnebeeld van jouw menselijk tekort?

En dan nog praten ook

Nog bevestigd willen worden ook

Ik trek dat niet

Hé, Joran, zullen we een spelletje doen?

Ik ben het losgebroken dier en dan ben jij...-

De slager ben je, of de jager die dat dier kapot wil maken

En dan ga ik jou ervan overtuigen dat je niet zonder mij kunt

Ik wil dat jij een werktuig bent dat mij ten dienste staat

Ik ben hier degene die verlangens heeft

Nou, kom op, heb je niets om aan te trekken?

Mammie zou niet willen dat ik met onge-ci-viliseerde types om ga

Wat gaan we doen?

Dit moet ons feestje worden

Jij zult praten, jij zult dingen doen

Jij zal denken dat jij de baas bent en ik gun je die illusie

Ik zal jou vertellen, jongen

Ik weet ook dingen – al lees ik nooit boeken, zoals jij

Ik houd niet van boeken – woorden waar je niets aan hebt

Maar toch...-

Ik weet bijvoorbeeld dat twee het getal is

JORAN

Twee

De zon en de maan

De huid en de wond

Het verlangen en de dood

Het zijn er altijd twee – ze raken elkaar, ze doorsnijden elkaar

Jij bent de liggende streep en ik de staande

Samen kunnen we de plus zijn

Dat is toch een spel dat we samen kunnen doen?

Ik weet nog goed hoe het geweest is

Dit eiland is weids, dit eiland is warm, op dit eiland hangt de geur van het leven in zijn zuiverste vorm

's Nachts is de hemel een met flonkering bedekte zwarte koepel

Onder dat deksel is alles mogelijk en alles geoorloofd

NATALEE

Maar die donkere oneindigheid heb ik niet opgezocht

Ik heb me mooi gemaakt en ik ben in het licht van een zaaltje, met nog honderd meisjes die allemaal iets zoeken, net als ik – allemaal zijn we uit op iets waarvan we niet precies weten wat het is, maar wel dat we het mee willen maken

Zweet en drank

Benauwenis en lachen

Muziek en vrijheid – of eigenlijk: de karikatuur van vrijheid – maar voor dat besef ben ik nog veel te jong

Films bestaan niet, films zijn fantasie –

maar toch kan het ook in het echte leven voorkomen dat de muziek precies past bij

de omstandigheden

Daar zie ik hem

Hij bevalt me – blank en sterk is hij – hij lijkt me iemand die netjes is en die toch dingen durft

Wij gaan een hele goeie tijd hebben, Joran

En dat je niet voor altijd bij me blijft, dat vind ik niet erg

Dat je spoorloos oplost in het daglicht, als straks de zon op gaat, dat heb ik allang ingecalculeerd

Mammie zegt dat ik veel moet meemaken, dat ik daar nu de leeftijd voor heb

We gaan het donker meemaken en het licht

Waar wacht je op, Joran?

JORAN

Van wachten houd ik niet

Doorzetten, moet je

Je hebt een avond en een nacht

En als het weer licht wordt moet alles voorbij zijn

Je komt elkaar tegen, je praat wat, je probeert een paar dingen uit

Maar als de dag komt, dan ben je weer alleen – en zo is het goed

NATALEE

Mij is in al die jaren van m'n leven nog nooit iets overkomen

Nu wel

Dit is de avond die alles goed moet maken

Dit is de avond en dit is het eiland

En hem heb ik uitgekozen, hem wil ik blind vertrouwen

Hem kan ik alles vragen

JORAN

Dus dat vroeg ze: of ik met haar wilde spelen

Goed – dat wil ik wel

Het spel dat we doen heet: Alles is waardeloos

Jij bent niets, Natalee – snap je de regels?

Je bent een gat waarin mijn genot kan verdwijnen

Je bent een beeld, een gedachte die me een enkel moment kan opwinden, als ik even niets beters te doen heb

Wat ben je? Wat kan jij zijn?

Een vrouw als jij – een lichaam als dat van jou – is niet meer dan een lege belofte

Aantrekkelijk, maar zonder inhoud

Als jij je glans en je spankracht verliest, dan heb ik geen belangstelling meer voor je – dat is de toekomst die ik je kan beschrijven – een toekomst die wij nooit zullen beleven

Maar – OK – een wil, die heeft ze wel

Een wil en een verlangen

Gekoesterd wil ze worden en vernederd

Dat is haar manier om dit spel mee te spelen

Ze verlangt naar mijn kracht, naar de achteloosheid van mijn aanraking

Ze wil voelen wat ik met haar kan doen en dan weet ze het weer: pijn is een synoniem voor leven

Ander spelletje, Natalee – dit heet: Mijn huisje op de prairie

Je bent mijn huis – dat spelen we – en dan vraag je aan mij of ik je wil komen uitwonen

Een spel, en ik bepaal de regels

‘Hoe oud ben jij?’ zal ik vragen

‘Dertien’ zul jij antwoorden – en dan weet ik dat je alles begrijpt – dat je mij de vrije hand geeft

Wat ligt ze daar nu? Als een mummie die kan lachen, die alleen maar kan lachen?

Wat ligt ze daar te wachten?

Zo is er niets aan om met haar te spelen

Dus ik zeg haar wat ze is

Een landschap, ben je, een onbetreden landschap dat op schending wacht

Ik zal mijn voet daar plaatsen

In die buik, op die keel

We spelen samen, tot ik het niet leuk meer vind, met jou

NATALEE

En ik maar tegen hem praten

En hii ’t maar niet begripen...

Ik probeer 'm uit te leggen wat de zee is, voor mij
De zee, en wij die aan de rand staan van die zee

Pier en Ocean, dat is...-

Dat is toch iets?

Pier en Ocean – het land dat in de zee wil doordringen en de zee die dat goed vindt – ze is groot genoeg om ongenaakbaar te zijn

De zee als het stille begin van alles, de zee als het einde

De zee...-

Mammie heeft me altijd gewaarschuwd, heeft me altijd op afstand van de zee willen houden

Dat is volgens mij alleen maar omdat ze afgunstig is

De zee is de moeder van alles en zij is alleen maar de moeder van mij

De zee, die kan kiezen of ze wil kolken of kalm zijn – en zij, die alleen maar kan klagen

Ik wil een kind van de zee zijn, maar hij begrijpt me niet – of hij doet of-ie het niet begrijpt

Hij denkt dat hij de enige is die dingen weet

Ik dacht dat ik tegen hem kon praten, dat hij zou willen weten wat ik weet

Maar hij wil alleen maar aan me zitten

Voelen wil hij, en nog meer voelen – voelen om zijn wanhoop te verjagen – alsof hij een blinde is met sensorische deprivatie

Hij kan niet accepteren hoe onbelangrijk hij is

JORAN

Zeg maar, Natalee, zeg maar dat ik komen moet

Zeg maar hoe je het wilt hebben

Ik doe alles voor jou

Ik houd rekening met jouw verlangens

Ik ga zo ver als jij wilt – wat kan mij dat schelen?

Wat wij doen, dat zal toch geen consequenties hebben

Later red ik me er uit

Later zal ik uitleggen hoe ik door jou verblind ben

Hoe jij je mijn wil hebt toegeëigend

Hoe ik wel moest doen waar jij me toe hebt uitgenodigd

Hoe daar, in de diepte van twee lichamen, het leven de dood heeft ontmoet

NATALEE

Ja
Ik heb besloten dat ik 'ja' zeg tegen alles
Tegen alles wat hij wil
Ik ga met hem mee, ik doe wat hij wil
De voorzichtigheid uitschakelen, daar word je sterk van
Je schaamte en je beperkingen negeren – dan kom je nog eens ergens
Hij wil het, hij wil steeds meer
En mij kost het geen moeite om hem in alles te bevestigen
Kom maar
Daarnet nog waren deze nacht en deze plek zonder betekenis
Maar nu weet ik dat dit het is – dat ik hier al die jaren naartoe heb geleefd
Ik weet niet of ik dat aan Mammie zou kunnen uitleggen – maar wat ik wel weet is dat ik heel kalm ben –
licht en kalm
Alles wat gebeurt is goed

DE MOEDER

Jou had ik nooit willen hebben
Je hebt mijn jeugd en mijn lichaam verwoest
Voor jij bestond kende mijn leven geen zwaarte
Voor jij bestond was ik blond en gelukkig
Ik wist niet dat mannen bestonden, ik kende het kwaad niet

Toen is er iets gebeurd, iets verschrikkelijks waarbij ik mijn ogen gesloten hield en waarbij ik mijn gevoel in de nulstand had gedraaid
En jij hebt je in mijn buik genesteld
Jij groeide ten koste van mij
Jij veranderde mij in een opgezwollen dier
En toen je je losmaakte voelde ik de pijn van scheurend vlees
Voor jouw bevrijding werd mijn lichaam gestraft
Die verwoestingen zijn nooit hersteld

Ik moest ermee leven – en ik moest leven met jou
Jij herinnerde me door je bestaan en door je aanwezigheid iedere dag aan die pijnlijke waarheid: dat ik niet meer jong en ongeschonden was
Je bestond, Natalee
Je bestond en langzaam ben ik aan je gewend
De koele vrede van mijn moederliefde is over ons neergedaald
Ik ben een gerestaureerde ruïne, zo perfect hersteld dat het leven eruit verdwenen is
Mijn huid is strak, mijn tanden zijn sterk en wit en mijn haar doet alles wat ik wil
Fanatiek ontken ik de ouderdom
Ik heb jou overwonnen

En nu – nu moet je blijven
Nu neemt niemand jou van me af
Nu ben je voor altijd een meisje
Nu wil ik dat jij de bevroren onschuld blijft
Dat jij de jeugd bewaart die ik verloren ben

Waarom heb je het gedaan?
Waarom moest je je onttrekken aan mijn blik?
Waarom drinken, waarom dansen?
Jij had een stil kind moeten blijven, een engel zonder eigen wil
Waarom moest jouw lichaam zo nodig de wil en de warmte van een ander lichaam op gaan zoeken?
Waarom heb je niet aan mij gevraagd wat mannen zijn?
Ik had je kunnen waarschuwen
Ik had je kunnen uitleggen dat je ze moet vermijden – vermijden als de ziekte die ze zijn
Maar dat heb je niet gedaan

Hij heeft zijn handen op jouw buik en op je hals willen leggen en je hebt hem niet tegengehouden
Hij heeft je overmeesterd en je vond het
goed – je hebt er zelfs bij gelachen

Ik ben boos op je, mijn kind
Boos ben ik op jou, en hem veracht ik – hem en alle mannen
Ik ben de vrouw die pijn lijdt en de wereld moet dat weten
Mijn last zal ik dragen in het openbaar
Ik ben schuldig, want ik heb jou niet beschermd – en die schuld zal ik in honderd talkshows bekennen –
voor ieder te zien en voor ieder te horen
Leed wordt minder ondraaglijk als je het met zoveel mogelijk mensen deelt
Tranen hebben een functie als ze in iedere huiskamer te zien zijn
Ik ben ziek van verdriet – en de wereld staat aan m'n bed
Ik ben je moeder – en de mensen zullen weten wat het is om de moeder van een verdwenen kind te zijn
Nu ben je nog weg – maar ik bereid me in stilte al voor op de rol die ik moet spelen als jouw dode lichaam
straks aanspoelt, ergens op een strand

Jij – je had er nooit moeten zijn, maar nu je toch bent gekomen en nu je ook weer bent verdwenen, nu zul
je mij toch kunnen helpen om reliëf te geven aan mijn leven

Had ik al uitgelegd uit wat voor familie ik kom?

Allemaal oud, waren ze

Allemaal wisten ze alles beter

En allemaal begrepen ze niet wat mijn inzichten waren

Mijn opa was advocaat geweest

Had veel geld verdiend aan de verdediging van mensen zonder geweten

Toch wilde hij met mij altijd praten over waarom ik voor het goede moest kiezen

Ons moreel besef – op die kurk dreef de beschaving, volgens hem

Ik wist nog te weinig om hem de juiste vragen te stellen – om te zeggen wat ik toen al intuïtief wist en wat ik later in die boeken van Friedrich bevestigd zou vinden: dat het niet het verschil tussen goed en kwaad is dat er toe doet, maar dat tussen macht en machteloosheid, tussen kracht en zwakte

Mijn grootvader – hij kon naar mij alleen maar glimlachen en over mijn haar strijken met zijn hand – een zachte hand, een hand die nooit gewerkt had, die nooit iets anders had aangeraakt dan stapels papier

Toen hij, jaren later, eindelijk dood was ben ik in de rouwkamer zijn lichaam gaan bezoeken

Ik was alleen en ik voelde aan zijn kin, aan zijn lippen

Ik wrikte de starre mond open en ik heb in die holte gespogen

Ik heb het jasje en het overhemd dat ze hem hadden aangetrokken losgemaakt en mijn hand op die magere, wasbleke borst gelegd

Om te voelen hoe koud het daar was

Hoe koud het altijd al was geweest

Weet je wat lachen was?

Toen we uit die auto waren gestapt en nog een beetje doelloos langs de weg liepen, toen zag Joran opeens een flinke hagedis zitten, daar ergens tussen de planten die langs die stoffige weg groeiden

Ik weet niet waarom dat beest bleef zitten en niet wegflitste toen wij in de buurt waren – misschien slapen hagedissen 's nachts?

In ieder geval – Joran wist wat hij doen moest en met een gebaar dat sneller en krachtiger was dan wat ik tot dan toe van hem gezien had pakte hij dat dier – bijna een halve meter lang was het en twee keer zo dik als de slang van een benzinepomp

Het gaf een prettig gevoel, om te zien hoe hij de hagedis klem hield – je kon heel goed naar die ogen kijken waarvan je niet wist of ze iets zagen, en naar die tong die af en toe uit die bek schoot

Wat voelt een hagedis? Wat denkt een hagedis?

Joran zette zijn voet bij de staart, zodat hij zijn ene hand vrij had om uit zijn broekzak een Zwitsers mes te pakken

Hij liet het openklappen en zette het in het hagedissenvlees

Heel rustig trok hij een rechte lijn, over de lengte van de rug van het dier

Hagedissenbloed heeft een heel waterige rode kleur, dat had ik nooit geweten

De tong bewoog niet meer, maar toen Joran zijn greep ontspande maakte het dier nog wel een paar bewegingen – alsof het geloofde dat weggaan nog mogelijk was – tot het zich bedacht en rustig bleef liggen – je zag de verstarring intreden

Dat was zo'n goed moment

Ik wist dat ik in goed gezelschap was – het gezelschap van iemand die durfde

Ik wist dat ik hem moest wantrouwen – en wantrouwen is een stevige basis – daarop kun je vriendschap bouwen

Dus toen we daar eenmaal waren

Toen ze eenmaal naast me zat, aan dat strand, in de bescherming en de beklemming van mijn macht

Toen kon ik eindelijk de tijd nemen om haar over mijn ideeën voor het leven te vertellen

Over mijn herinneringen en mijn gevoeligheden

Ik had een heupflesje cognac uit de binnenzak van mijn jas tevoorschijn gehaald, daaruit dronken we samen

Ik beschreef haar, terwijl mijn hand op haar heup lag, de mooie momenten uit mijn kindertijd

Hoe ik speelde met de poppen van mijn zusje

‘We gaan bestralen,’ riep ik dan – en ik trok aan de kunststof haren van zo’n pop, net zolang tot ze los lieten

Het roze hoofd met een regelmatig patroon van gaatjes hield ik dan onder water

En ik spoot mijn huilende zusje nat, met een fontein die uit dat poppenschedeltje kwam

Leuk toch?

Dat vond Natalee ook, al liet ze dat niet zo blijken

NATALEE

Ik wilde wel

Ik wist dat er een geheim bestond en dat hij me kon helpen het te ontdekken

Dus ik heb toch 'ja' gezegd

Ik heb toch maar gedaan wat hij wilde

Zorgvuldig heb ik de indruk gewekt dat ik alles geloofde wat hij zogenaamd wist – voor bevestiging is dat soort jongens erg gevoelig

Maar voor mij is twee het getal – dat zei ik al, toch?

En twee, dat blijft twee

Die versmelting en die eenwording die je beloofd worden, die bestaan alleen in liedjes en in boekjes

Toen hij zijn hand op mijn been legde zag ik daar alleen maar een ding liggen – een koud en eigenaardig ding – een rustend reptiel – ik zou iets moeten vinden, iets moeten voelen, maar dat gebeurde niet

Toen hij met zijn tong en met zijn lippen van alles begon te doen kon ik dat alleen maar ondergaan, heel wakker en onaangedaan

'Jij speelt met mij,' dacht ik alsmaar, 'En speelgoed heeft geen gevoel'

En toen dan eindelijk gebeurde waar het allemaal om begonnen was – toen hij het warme geheim gevonden had waar hij al die tijd naar op zoek was geweest, toen...-

Nee – ik wil daar niet over praten

Ik wil alleen maar zeggen dat hij het deed,

dat het zijn droom was die uitkwam

Ik zorgde ervoor dat ik niets voelde en dat mijn lichaam geen verantwoordelijkheid nam – ik onderging alleen maar

JORAN

Wat ik dan leuk vind, dat is hoe je zo'n meisje imponeert

Er is zoveel dat ik weet en waar zij nog nooit van heeft gehoord

Ik praat en ik praat en ze wordt helemaal warm

Ik leg haar uit wie ik bewonder – over de boeken van Friedrich vertel ik haar – maar ik merk dat ze nog te weinig van het leven heeft gezien om te begrijpen dat Friedrich alles dat belangrijk is al heeft benoemd

Ik doe echt wel aardig tegen haar, maar af en toe kijk ik toch naar haar alsof ze een dood object is – ik weet dat ze dat merkt en ik hoop dat ze schrikt

Af en toe leg ik mijn hand in haar hals – en ze moet voelen hoe koud die hand is, ook in deze warme nacht

Af en toe moet ze toch beseffen dat er twee soorten mensen zijn: één die dumpt en één die gedumpt wordt

En dan praat ik weer lachend verder – ik heb het met haar over wie ook een held is voor mij, een dode vriend met wie ik dagelijks

om ga

En dat is Vincent

Vincent, de eenzame kunstenaar

De man die zag dat overal pijn in zat en die daar de vormen en kleuren voor wist te vinden

De zon doet pijn, het veld doet pijn, de bloemen in de vaas zijn gewond en hebben pijn
Vincent zocht het leven en hij vond de pijn – is mooi, toch?

Daar heb ik iets mee, met dat soort figuren
Eigenlijk ben ik ook zo iemand – iemand die dingen weet, die niet goed begrepen wordt

En zij maar naar me kijken en onder de indruk zijn
Zo krijg je ze waar je ze hebben wilt

Waar zijn we hier?

Op een strand – het zou een ongeschonden oerlandschap moeten zijn

Maar daar zie ik de kranten – een bed van oude kranten waarop mensen...-

Nee, ik wil dat niet zeggen en ik wil het niet weten – maar ik moet het wel zien, dat gescheurde papier en die vegen en vlekken en kreukels – toen het voorbij was hebben ze zich schoon gemaakt

Dit is het strand van blanke meisjes zoals ik, van verharde jongens zoals jij

Hier wordt elke dag na zonsondergang de diepte op gezocht – hier vinden blinde lichamen elkaar op de tast

En hij maar denken dat hij de grote roerganger is

En hij maar geloven dat ik willoos ben, omdat hij sterkere spieren heeft en een hardere stem

Hij maar denken dat zijn geslacht het centrum van de wereld is

Kom maar, jongen

Kom, dan laat ik je iets zien

Aanraken mag je het ook, als je durft

Maar bezitten kun je het nooit

Het is van mij, het is mijn leven en de enige die erover kan beschikken ben ik

Wat zou Mammie denken als ze me zo ziet?

Zou ze roepen dat ik in gevaar ben?

En zou ik dan lachen en mijn schouders ophalen?

JORAN

Jij bent het oor dat naar me luistert, je bent het kussen waarop ik mijn hoofd leg en het blanke,
zonverbrande vlees dat ik gedachteloos streef
Jij bent mijn verovering en je bent de bron van mijn verveling
Je bent lekker – maar je gaat voorbij

Toch, Natalee?

Je bent toch volkomen kneedbaar?

Je weet toch dat ik alles kan doen wat ik bedenk?

En ook wat ik niet bedacht heb kan ik doen, wat zo maar toevallig op mijn weg komt – in me opkomt

Alles kan gebeuren en consequenties bestaan niet

NATALEE

We waren alleen, de strandvlakte was groot en de oceaan nog veel groter

En hij had zulke mooie woorden

Over het licht dat ik was in de nacht, over de warmte waar hij in de winter naar verlangde en die ik zou kunnen zijn

Ik lag op mijn rug, hij liet door zijn samengevouwen handen een heel dun stroompje wit zand ontsnappen en daarmee schreef hij een woord op mijn buik – ik zou ook nu nog blozen als ik het uit moest spreken

Niet doen, Joran – dacht ik – niet zo praten, niet zo kijken, me niet zo aanraken met die handen van je die zo goed weten wat ze zoeken

Die woorden dacht ik, maar ik sprak ze niet uit

Want tegelijk wilde ik wat hij wilde

Wilde ik zijn instrument zijn, zijn werktuig, zijn speelgoed en zijn medespeler

Ik wist dat ik ‘niet doen’ moest denken, maar ik was zo blij met wat er gebeurde en met wat ik deed

We hebben ons niet geschaamd

‘Wat doe je nou, Joran?’

O...-

Doe je dát...-

Ga maar door, het is goed...’

JORAN

En dan moet je niet zeggen dat je niet blij bent

Dan moet je niet zeggen dat je dit niet had gewild

Ik – ik ben ergens ook een slachtoffer, dat begrijp je toch?

Ik heb ook gevoel – en ik moet daar aan toegeven, dat is mijn hygiëne

Ik...-

Ik ben het soort jongen dat ergens inbreekt, in het huis van oude mensen met een glas- en porseleinverzameling, en die dan alles stuk slaat en ook nog op de vloer pist en dan weer vertrekt – rustig en vrolijk en bevrijd

Hoe ik ben, daar kan ik zelf niets aan doen

Ik volg mijn kracht, ik doe wat mijn natuur mij ingeeft

En op de één of andere manier heb ik niet echt een geheugen – wat ik doe, dat vergeet ik al heel snel, dat gooi ik weg zoals je een gebruikte zakdoek weggooit

NATALEE

Seks is altijd eenzaam

Op het moment dat het gebeurt, op het enige moment dat het er echt op aankomt – op dat moment zijn we alleen

Ik ben mijn leven begonnen als het ongewenst product van de liefdesimitatie van mijn koude ouders – maar toen ik er eenmaal was hebben ze me al hun genegenheid gegeven – gematerialiseerde genegenheid – een kamer vol glanzende dingen, een kast vol veelkleurige kleding en ieder jaar weer een ander gouden strand om heen te reizen

Op zo'n strand ben ik nu met jou

Naar jou hoef ik niet te luisteren
Jij bent niet meer dan het huisdier waar ik altijd naar heb verlangd
Een langharige rashond om mee langs het strand te rennen
Je kunt ook redeneren, dat hoor ik wel – maar daar ga ik echt niet naar luisteren
Ik heb mijn eigen zekerheden

Ik geloof in dingen...-
In politiek, geloof ik
De kunst van het beslissingen nemen
Al die verstandige mensen bij elkaar, in zo'n zaal – en dan praten
Dan weten wat goed is voor iedereen – dat is toch mooi? Ik zou dat ook kunnen, dat weet ik zeker

Jij bent geen leider, zoals ik
Jij bent een volger

Weet jij wat ik de maatschappij heb gekost?
Achter me laat ik een spoor van scholen en internaten, van opvoeders en instituties
Ze hebben me alles geleerd en ze hebben me niets gegeven
Wat ik wil dat zal ik zelf moeten nemen, dat is het enige dat ik echt heb geleerd
Ik neem wat ik nodig heb en daardoor kost ik ze nog meer
Ze hebben mijn oordeelsvermogen niet ontwikkeld en ook mijn bescheidenheid niet – dat zijn ze vergeten

Je gaat mee, Natalee, je gaat mee naar de plek die ik aanwijs – je gaat mee, of je wilt of niet – juist omdat je niet wilt ga je mee

Toen ik jou zag, vanavond, met je glas Caribbean cola zero calories en je schijfje citroen
Toen wist ik dat ik voor vanavond klaar was
Dat ik grond had om te lopen, een schaal om in te spugen, een steen om warm te wrijven
Jij zou met mij mee gaan, dat wist ik zeker
Wij kunnen niet meer zijn voor elkaar dan gebruiksartikelen
Instrumenten voor wegwerpintimiteit die één nacht meegaan

NATALEE

Hij denkt dat hij me iets geeft

Hij denkt dat hij me iets te bieden heeft

Hij, met zijn vluchtige en vruchteloze ejaculaties

Hij, de ongevoelige

Hij, de blanke gangster

Hij, de sportschoolspieren

Hij, die me kan raken en ik die dat toelaat

Hij, alleen maar lach en geen geheugen

Hij die alles wat hij zegt zelf gelooft

Hij, die morgen niet meer zal weten hoe ik heet

Hij, die het verdriet heeft uitgeschakeld

Hij herkent gevoel, juist omdat hij het zelf niet heeft

JORAN

We doen wat blijkbaar onvermijdelijk is
Wat we doen heet: leven

Leven en...-
Wat komt er ook alweer altijd na 'leven'?
Ik kan niet op dat woord komen
Nou ja – maakt niet uit
In ieder geval is dat wat we spelen

Leven is kleur en beweging, en daarna...-
Dan gaat het beeld op zwart
Maar dat vinden we niet erg, want het is een mooie uitzending geweest
Toch?

Ze kijkt me zo aan...-
Alsof ze altijd honger heeft gehad – en alsof ze hoopt dat ze nu van mij eindelijk te eten krijgt

Hé, Natalee, is dat zo? Heb je honger? Ik stop je vol, met alles dat ik geven kan

Ze kijkt me nog steeds aan...-
Alsof ze – ik weet niet – of ze een dier is dat van mij moet leren zwemmen
Een kind dat van mij moet leren lopen

Wat wil ze nou?
Dat ik me aankleed? Me uitkleed?
Naar haar wil vraag of haar mijn wil opleg?

Ze is een blond raadsel
De vrouw naar wie ik verlang, die moet een blond raadsel zijn
En elke dag is er een ander – en vandaag moet zij het zijn

Weet je wat het is?
Ze heeft, ondanks al die toegeeflijkheid, ze heeft toch 'nee' gezegd
En dat moet je niet doen
Dat moet je met Joran niet doen
Als je 'nee' zegt, dan verlies ik iets en dat verlies, dat moet ik doorberekenen aan wie het veroorzaakt heeft
Zeg 'nee' tegen mij en je betaalt ervoor

NATALEE

Als hij eenmaal gekregen heeft wat hij zocht, dan voel ik hoe meteen daarna zijn stemming verandert
Hij wilde mij hebben en nu wil hij van me af
Hij blijft lachen en ik ook
Maar er gaat nu iets gebeuren en ik weet dat

JORAN

Wat moet ik nog met jou?

Je hebt...-

We gaan lopen, lopen langs de kustlijn en ondertussen praten we over onze dromen
Over geld en alles wat groot is

Dan, op een plek heel ver, uit het zicht van de andere mensen, dan houden we stil

We gaan zitten op het harde zand – en dan gaan we liggen

En jij laat mij zien wat ik al wist dat je had

Ik hoef het eigenlijk niet meer, maar goed – als je het aan blijft bieden...-

En dan – als het gedaan is, als ik moe ben, als ons spel me verveelt, als ik er helemaal mee klaar ben

En dan? Wat dan?

Ik kan je op een bootje zetten, zo'n licht bootje dat vanzelf de zee opzoekt, zo'n bootje dat jou meeneemt
naar een plek waar je het rustig hebt, waar je vanzelf de oplossing vindt, zo'n stille plek in het midden
waar jouw wil niets meer betekent

Of ik kan met jou samen de zee in lopen – ik heb je opgetild, voorzichtig draag ik je en even waan je je een
prinses

En als ik tot mijn knieën in het water ben – dan zak ik door die knieën en pas dan voel jij hoe stevig mijn
greep is

Ik laat je heel even rusten op het wateroppervlak, alsof je zomaar vanzelf blijft drijven

En dan ga ik dieper, plotseling wordt jouw hoofd door allebei mijn handen vastgehouden
Plotseling zijn mijn handen een klem en pas als je die klem voelt denk je aan bevrijding

Bevrijding krijg je – maar niet op de manier die je bedoelt

Jouw hoofd houd ik onder water, lang en nog langer – ik voel je verzet en ik voel hoe mijn kracht dat
verzet breekt

Hè, Natalee? Zo kan het toch? Zo doen wij dat toch, met ons tweeën?

Je wilt nu van alles, je lichaam wil daar niet zijn, onder water – je longen willen dat water niet binnen laten
Maar ik praat zachtjes tegen je, ik leg je uit dat het goed is

Let it be, Natalee

Let it go

Dat is wat ik bedoel met bevrijding

Je moet je bevrijden van je verzet en van je eigen wil

Je moet je overgeven aan mijn kracht

Je bent dood gewicht. nu

Zo zwaar, ben je opeens geworden, dat je wanneer mijn handen zich eindelijk van je losmaken meteen naar de diepte zinkt

Een steen van koud vlees

Ik ben van je bevrijd

NATALEE

En zo is het gegaan
Ik heb op die nacht alles verloren
En dat verlies was mijn winst
Leven, dat is: de angst overwinnen
Leven, dat is doen wat iemand van je vraagt en je daar niets bij afvragen
Je hebt goed geleefd als je niet bang meer bent voor wat daarna komt
Echt leven kon ik pas toen ik niet meer naar Mammie hoefde te luisteren
Hier is het begonnen
Hier ben ik voor het laatst gezien
Hier ben ik nu afwezig

Dag Mammie
Ik heb het goed willen doen
Dag Joran
Jou kan ik niets kwalijk nemen
Dag zee, dag lucht, dag eiland
Mij moet je gewoon vergeten

DE MOEDER

Ik ben naar dat eiland gevlogen
Het eiland van jouw ondergang
Ik heb me laten wijzen waar die plek is
De plek waar ze mijn kind voor het laatst hebben gezien
Ik sta hier aan het strand, ik sta en ik staar en ik mijmer
Mijn kind is *Venus in reverse*
Niet uit de zee geboren maar in zee ten onder gegaan
Die eindeloze, eindeloos onverschillige zee
Die lieflijke blauwe spiegel waaronder de koude kwaadaardigheid schuilgaat
Daar ga je, Natalee
Daar ging je, daar ben je gegaan
En hier blijf ik achter
Ik zal mijn verdriet met waardigheid dragen, dat beloof ik je
Ik zal over je blijven praten en ik zal aan de overvloed van deze zee het zoute water van mijn tranen toevoegen

En dan...-

Dan zal ik beseffen dat ik toch door moet, dat jouw leven misschien afgelopen is maar het mijne nog niet
Ik weet niet wat ik doen zal, Natalee – wat denk jij?
Ik zal hier weg gaan, ik zal terugkeren naar huis en daar zal ik het niet uithouden – jouw kamer hebben we onveranderd gelaten, als een mausoleum waar jouw onschuld ligt opgebaard

Ik houd het daar niet uit, ik moet er weg
Ik zal bedenken dat ik op reis moet, een grote reis die mijn leven weer vorm kan geven
Ik ga naar Europa – ik bezoek een stad die ook aan zee ligt – er bestaat eigenlijk maar één wereldzee, dus overal waar zeewater is ben ik in de buurt van jou

In die oude zeestad, die eilandstad waar de roodstenen huizen rechtstreeks oprijzen uit het water, daar zal ik vrede vinden

Ik schaf een zwart masker aan – ik zie dat alle vrouwen dat hier doen
En dan ga ik aan boord van een slanke, donker glanzende boot
De sterke jonge roeier die de boot in beweging brengt – hij heeft naar me gelachen – ik heb niets hoeven zeggen, maar ik weet dat hij weet waar ik heen moet – en ik kan rustig en zonder schaamte naar hem kijken – het masker beschermt me
Door een netwerk van kanalen leidt hij me, ik voel hoe het water om me heen me koelte en kalmte geeft

Dan laten we de droomstad achter ons, we varen nu op open zee
Plotseling begrijp ik wie hij is
Begrijp ik waar deze tocht me brengt

Als we zover van het land zijn dat niemand ons meer ziet

Houdt de schipper op met roeien – hij lacht nog één keer naar me

Deze plek in zee...-

Dit is het punt – jij kent dat punt ook, ik weet het – het grijze punt, het dode punt, het punt waar de mannen ons brengen

Hij loopt nu voorzichtig naar me toe – de smalle boot wankelt maar slaat niet om

Hij staat nu achter me – ik voel hoe hij me voorzichtig wil behandelen

Met zijn sterke armen pakt hij me onder mijn oksels en hij helpt me rechtop

Dan leidt hij me naar de voorste punt van de boot – alsof ik zwak ben en niet zelf zou kunnen lopen

Nu maakt hij zich van me los

Hij zou me kunnen helpen, maar dat is niet nodig

Op eigen kracht kan ik doen wat ik doen moet

Ik laat me voorover vallen in het water

Het diepe, wijze water dat me weer zal verenigen met jou, mijn kind

Toen het allemaal voorbij was hebben ze me naar Europa terug gevlogen
Het hele business-class-compartment was gereserveerd voor mij en die twee mannen van de marechaussee
– die begrepen ook wel dat ik geen gevaar voor ze was, we hebben nog gelachen toen ik uitlegde hoe het
gegaan was, daar aan dat strand
Hoe haar gezicht op 't laatst toch heel raar verkramp was, toen ze eindelijk begreep dat ik echt zou gaan
doen wat ik al die tijd lachend had aangekondigd

Ik kwam al snel op borgtocht vrij en toen heb ik een persconferentie gegeven, daar op de trappen van de
Parnassusweg

Ik wist wat ik zeggen moest

Ik wist hoe ik ze mee moest krijgen

Natalee? Ik ken geen Natalee

Ik ben een jongen met hele normale, heel aanvaardbare verlangens

Als ik een vrouw zie, dan wil ik...-

Gewoon, de normale dingen wil ik dan

En als zij niet meteen 'ja' zegt, dan word ik extra opgewonden en dan weet ik nog zekerder dat ik zal
krijgen wat ik wil

Is normaal, toch?

Die jongens van de pers gaven me gelijk, dat zag ik aan ze

Ze willen dat een man de ruimte krijgt

Perversies zijn er al genoeg in de wereld, het wordt tijd voor de *middle of the road*-seksuele voorkeuren

Laat die rechters dáár een uitspraak over doen – met hun 'rechten van de mens'-gezeur

En zo werd ik een held

Een media-event

'This is it,' moest ik alsmaar denken

Ik kon ze vertellen wat ik wilde en ze geloofden het

Ik werd door de mensen beneden – beneden om mijn succes, om mijn moed, om het gemak waarmee ik
praatte en om mijn *good looks*

Ik onderging het met een dun glimlachje

Ik gaf toe, ik ontkende, alles met hetzelfde gemak

Dat kan ik – en dat ik dat kan, dat komt doordat ik niet geloof in zoiets als de waarheid

Feiten bestaan niet, alleen maar opinies en interpretaties

Dat inzicht maakte mij sterk en de mensen wilden naar mij luisteren

Euforie, daar leef ik voor

Op alle covers wil ik staan, alle sites wil ik domineren

En het is me gelukt

En...-

Nee – dat dat ook weer voorbij zal gaan, daar wil ik nu niet aan denken

Als het ooit zover komt. dan vind ik wel weer een nieuw strand en een nieuwe Natalee

See you, Natalee...-

This is it

Met Joran aan zee is geschreven voor Nieuw West/Marien Jongewaard, in coproductie met Bellevue Lunchtheater. Première: zondag 17 januari 2010, Bellevue Amsterdam.

Concept, regie en toneelbeeld: Marien Jongewaard

Spel: Marjon Brandsma, Sanne Vogel en Wouter Zweers.

www.nieuwwest.com

www.theaterbellevue.nl

Deze uitgave is financieel mogelijk gemaakt door Bellevue Lunchtheater

Rob de Graaf (1952) werkt als tekstschrijver al geruime tijd samen met theatermaker Marien Jongewaard. Daarnaast heeft hij geschreven voor andere gezelschappen, waaronder Dood Paard, Keesen&Co en Roy Peters/De Gemeenschap. Voor zijn werk ontving hij de Charlotte Köhler-prijs, de Prosceniumprijs en twee keer de Taalunie Toneelschrijfprijs. Hij geeft les aan de opleiding Writing for Performance van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht.

De nieuwe Toneelbibliotheek heeft van Rob de Graaf eerder *Stalker/Amateurs*, *Interest*, *Schuur*, *Freetown* en *Dallas* uitgegeven.